

Мельник А. Є.
*аспірант кафедри обліку та аналізу,
Національний університет «Львівська політехніка»
м. Львів, Україна*

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-362-3-21>

ПЕРЕДУМОВИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ В УНІВЕРСИТЕТАХ УКРАЇНИ

Сучасні умови функціонування університетів в Україні характеризуються низкою особливостей, які повинні бути враховані в системі управління цими закладами. До таких особливостей функціонування університетів державної форми власності можна віднести:

– статус бюджетних установ, який, з одного боку передбачає можливість фінансування діяльності університетів з державного бюджету, проте з іншого – обмежує використання їхніх фінансових ресурсів, зокрема й зароблених самостійно, а не отриманих з бюджету;

– використання в діяльності капітальних активів, які фактично знаходяться лише в оперативному управлінні університетів, право ж власності на них закріплене, як правило, за Міністерством освіти і науки України, що також обумовлює низку обмежень щодо розпорядження цими активами (передання їх в оренду, капітального ремонту, продажу тощо);

– низький рівень платоспроможності попиту на освітні послуги у сфері вищої освіти серед населення України;

– негативні демографічні тенденції, як щодо народжуваності (у довготерміновій перспективі – щодо чисельності випускників закладів середньої освіти), так і через міграційні процеси у зв'язку з війною;

– інтеграція українських університетів до європейського простору вищої освіти та поступове відкриття українського ринку послуг у сфері вищої освіти для чужоземних університетів;

– пріоритетність високого рівня інтеграції освітньої та наукової діяльності університетів та багато інших.

У розвитку держави університети виконують не лише освітню функцію, але й соціальну, інноваційну тощо. Тому, на відміну від комерційних підприємств, ефективність функціонування університетів

неможливо виміряти лише економічними критеріями. Цей аргумент, а також перелічені вище особливості обумовлюють пріоритети, які мають бути у фокусі менеджменту сучасного українського університету, та визначають інформаційне забезпечення в його управлінні.

Реформа державного фінансування діяльності університетів, пов'язана із застосуванням формули розподілу видатків державного бюджету на вищу освіту між закладами вищої освіти [1], та запровадження регулювання ціноутворення освітніх послуг через встановлення мінімального розміру плати за навчання для здобуття вищої освіти на основі індикативної собівартості [2] актуалізують потребу зміни підходів до управління фінансами державних університетів. З одного боку, такий регулятивний вплив держави мав би сприяти спрямуванню обмеженого за обсягом державного фінансування до найефективніших університетів, підвищенню рівня їхньої конкурентоспроможності на ринку освітніх послуг, як в Україні, так і на міжнародному рівні, проте з іншого – зміщує акценти у необхідності застосування ринкових методів управління, характерних насамперед для комерційних підприємств, а не для закладів освіти, переважна більшість з яких має статус бюджетної установи та некомерційні цілі діяльності. Специфіка управлінських рішень в менеджменті університетів за таких умов потребує належного інформаційного забезпечення.

Основним джерелом інформації для управління фінансами університетів є їхня система бухгалтерського обліку. Високий рівень регулювання бухгалтерського обліку бюджетних установ, жорсткий зв'язок з імперативними положеннями Бюджетного кодексу України [3] та фокусування на програмно-цільовому методі планування і виконання бюджетів істотно обмежують методичний інструментарій фінансового обліку бюджетних установ щодо інформаційного забезпечення прийняття управлінських рішень. Наприклад, забезпечення конкурентоспроможності освітніх програм за ціновим критерієм базується на інформації щодо їхньої реальної собівартості, яку об'єктивно розрахувати в системі бухгалтерського обліку бюджетних установ та за умови значного обсягу накладних витрат – доволі важко. Практично неможливим є вирішення завдання досягнення високого рівня економічної ефективності університету, із найбільшими показниками масштабу його діяльності, без виокремлення центрів відповідальності не лише за витратами, але й за доходами, що також актуалізує проблему об'єктивного розподілу накладних витрат. Важливою є роль бюджетів (кошторисів) підрозділів університетів (інститутів, факультетів)

в системі делегування повноважень управління їхнім керівникам тощо. Усі вищенаведені аргументи, як щодо сучасних особливостей умов функціонування університетів, так і щодо регулювання їхньої діяльності та бухгалтерського фінансового обліку, актуалізують доцільність запровадження управлінського обліку в обліковій системі університетів.

Література:

1. Про розподіл видатків державного бюджету між закладами вищої освіти на основі показників їх освітньої, наукової та міжнародної діяльності : Постанова Кабінету Міністрів України від 24.12.2019 р. № 1146.

2. Деякі питання запровадження індикативної собівартості : Постанова Кабінету Міністрів України від 03.03.2020 р. № 191.

3. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 р. № 2456-VI.